

Notat om grensekryssende krafthandel

Med særlig vekt på forordning (EF) 714/2009 med vedlegg, del av tredje energimarkedspakke. Februar 2022.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Om forordning 714/2009 (Grensehandelsforordningen)	3
ENTSO-E og ACER	4
Om flaskehalsinntekter og bruken av dem	4
Om vedlegget til forordningen	6
Retningslinjer for forvaltning og tildeling av tilgjengelig overføringskapasitet i forbindelsesledninger mellom nasjonale nett	6
Koblingen til elmarkedsdirektivet 72/2009	7
Reguleringsmyndighetens uavhengighet	7
Landbasert kraftforsyning til sokkel og hybridkabler	9
Mer om Reguleringsmyndigheten for Energi	9
RME overstyrer politikk og forvaltning	10
EFTA-bekymring i 2008	10
ESA stiller spørsmål ved uavhengigheten	11
Tilhørende kommisjonsforordninger	11
Detaljstyring i kommisjonsforordningene	12
CACM-forordningens retningslinjer for kapasitetstildeling	12
Om kraftbørser	13
Konklusjoner og forslag	14
Hva Norge kunne gjøre	14
Prinsipielt og langsiktig:	14
Kortsiktige tiltak:	15
Hastetiltak for å gjenopprette nasjonal kontroll:	16
Andre aktuelle nasjonale tiltak til vurdering	17

Sammendrag

Forordningen om grensekryssende krafthandel 714/2009 (del av tredje energimarkedspakke) hindrer Norge i å disponere kraftressursene ut fra nasjonale behov og allmenne samfunnshensyn.

Forordningen fremmer bl.a. utviklingen av kraftbørser, definerer nasjonale nettutviklingsplaner, gir pålegg om at maksimal overføringskapasitet i mellomlandsforbindelser skal stilles til rådighet for markedsaktører i inn- og utland, definerer tillatt bruk av flaskehalsinntekter og gir vide fullmakter til EU-kommisjonen for å presisere regelverket ytterligere på detaljnivå.

Vedlegget til forordningen gir mer detaljerte instruksjoner på nevnte områder.

Flere kommisjonsforordninger hjemlet i EF 714/2009 er tatt inn i EØS-avtalen sommeren 2021. En av disse er Forordning om kapasitetstildeling og flaskehalsbehandling (CACM), (EU) 2015/1222. Den åpner for at ikke bare én, men flere kraftbørser kan operere i Norge. Slik blir markedet enda mer uoversiktlig enn det allerede er. Med CACM lovfestes metoder for kapasitetstildeling, metode for fordeling av flaskehalsinntekter mellom systemoperatører, og utforming av diverse markedsregler.

Det moderne Norge er bygd på vannkraft og rimelig strøm. Norsk lov slår fast at «landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten». Dagens realiteter er imidlertid at et flertall på Stortinget har overdratt forvaltning av disse ressursene til kraftbørser og et EU-integrert marked helt fristilt fra politisk kontroll.

Forordning 714/2009 med vedlegg og underliggende forordninger er nå norsk lov i form av forskrifter. Konsekvensene er allerede i ferd med å bli katastrofale for land, folk og industri.

Disse forskriftene må ut av loverket og EØS-avtalen for at Norge skal gjenvinne nasjonal styring med kraftformidling og igjen sikre en permanent lav og forutsigbar strømpris for forbrukere (basisforbruk) og industri. Det er også nødvendig å reforhandle andre avtaler som forplikter Norge på en måte som setter samfunnsmessige hensyn i fare.

Reguleringsmyndigheten for energi (RME) har til oppgave å håndheve regelverket. RME kan ikke og skal ikke forholde seg til nasjonale myndigheter, men til energibyrået ACER og EU-kommisjonen (via ESA). Reguleringsmyndighetens forpliktelser og uavhengighet slås fast i Elmarkedsdirektivet (EF 72/2009). **Norske myndigheter kan ikke utøve noen reell styring over kraftmarkedet med mindre RME igjen blir en vanlig avdeling i NVE og underlagt direkte politisk og forvaltningsmessig kontroll fra staten ved OED.** Gjenoppretting av slik kontroll er derfor akutt nødvendig.

Som et krisetiltak vinteren 2022 er det nødvendig å suspendere Grensehandelsforordningen og andre deler av Tredje energimarkedspakke, slik EØS-avtalens beskyttelsesklauseul gir anledning til (art. 112). Dette gir imidlertid ingen varig løsning.

Elektrisitet skal ikke være en fritt omsettelig vare eller tjeneste. Et av Norges få naturgitte fortrinn er rikelige kraftressurser som kan ytes til innbyggere og næringsliv til kostpris med et rimelig påslag. Selvpålagte forbud mot en slik utnyttelse av våre ressurser gjennom EØS-forpliktelser er en absurditet med skjebnesvangre følger som nå utspiller seg.

I den grad det i det hele tatt er behov for en «markeds plass» for strøm, bør den kun benyttes til utveksling av overskuddskraft, primært med våre naboland.

Nei til EU fremmer en rekke konkrete forslag til hva som kan gjøres for å løse strømpriskrisa på kort og lang sikt. En reell makspris på strøm som griper direkte inn i engrosleddet og kraftbørsens svingninger, er ett av disse forslaga. Beskyttelsesklausulen i EØS-avtalen må tas i bruk for gjennomføring av nødvendige hastetiltak.

Om forordning 714/2009 (Grensehandelsforordningen)

Formålet med forordningen «er å fastsette rettferdige regler for utveksling av elektrisk kraft over landegrensene og dermed øke konkurransen på det indre marked for elektrisk kraft, idet det tas hensyn til de nasjonale og regionale markeders særtrekk».

Forordning [\(EF\) 714/2009](#) har bestemmelser som gir EU-kommisjonen hjemmel til å vedta bindende regelverk som utfyller og supplerer bestemmelsene i forordningen, såkalte nettkoder og retningslinjer. Kodene skal vedtas etter en prosess som involverer ACER og ENTSO-E¹. Formelt har kodene form av forordninger som inneholder mer detaljerte bestemmelser om marked, tilknytning og systemdrift mv.

Proseduren for å vedta nettkoder og bindende retningslinjer er regulert i forordningens artikkel 6. Innenfor prioriterte saksområder gitt av Kommisjonen, skal ACER gi retningslinjer om rammene for utarbeidelse av nærmere regelverk. Kommisjonen ber deretter ENTSO-E om å utarbeide et forslag til nettkoder, som ACER gjennomgår og gir en uttalelse til. Nettkodene vedtas av Kommisjonen etter prosedyren for komitologi, jf. artikkel 23.

«Nasjonale reguleringsmyndigheter skal sørge for at reglene i denne forordning og de retningslinjer som vedtas på grunnlag av forordningen, overholdes» (fortalen 25).

---

¹ ENTSO-E er samarbeidsorganet for europeiske systemoperatører, der Statnett er med. Her deltar også flere land på Balkan som ikke er medlemmer av EU/EØS.

ENTSO-E og ACER

Artikkel 5 omhandler **opprettelsen av ENTSO-E** som samarbeidsorganet for systemoperatører (TSO). ACER har utarbeidet vedtektene som igjen er godkjent av Kommisjonen. Kommisjonen utarbeider en årlig liste over prioriterte oppgaver for ENTSO.

ENTSO har særlig til oppgave å utvikle **felles nettreger og en felleseuropeisk nettutviklingsplan**. Reglene gjennomgås av ACER som oversender dem Kommisjonen for endelig vedtak.

Opgavene er nærmere beskrevet i artikkel 8. Nettregerne (art. 8.6) omfatter blant annet d) regler om datautveksling og avregning; e) regler om interoperabilitet; g) regler om kapasitetstildeling og håndtering av kapasitetsbegrensninger; h) regler om handel i forbindelse med teknisk og operativ levering av nettdagangstjenester og systembalansering.

Den europeiske nettutviklingsplanen skal bygge på nasjonale nettutviklingsplaner, som skal være utarbeidd i overensstemmelse med artikkel 22² i direktiv 2009/72/EF (elmarkedsdirektivet). Er ikke dette gjort, henstiller ACER til den kompetente nasjonale reguleringsmyndighet at denne krever endring av den nasjonale tiårige nettutviklingsplanen i overensstemmelse med artikkel 22, stk. 7, i nevnte direktiv og underretter Kommisjonen. I Norge er den nasjonale reguleringsmyndigheten Reguleringsmyndighet for Energi (RME). RME kan ikke instrueres av norske myndigheter, men er forpliktet av ACERs vedtak (formelt gjennom kopivedtak i ESA).

ACERs øvrige overvåkingsoppgaver er definert i artikkel 9. Byrået overvåker at ENTSO utfører oppgavene, påtaler det som ikke er fulgt opp og rapporterer videre til Kommisjonen.

Etter EØS-tilpasninger [har ACER full rett til å delta i arbeidet til ESA](#) og ESAs forberedende komiteer, riktignok uten stemmerett.

Art. 12 2. spesifiserer at «Operatørene av overføringsnett skal fremme driftsordninger som sikrer optimal forvaltning av nettet, og **fremme utviklingen av kraftbørser, en samordnet tildeling av samkjøringskapasitet over landegrensene gjennom markedsbaserte løsninger som ikke innebærer forskjellsbehandling**, som tar behørig hensyn til de særskilte fordelene ved implisitte auksjoner for kortsiktige tildelinger, og integrasjon av ordninger for utjevning og reservekraft.»

Om flaskehalsinntekter og bruken av dem

Flaskehalsinntekter på mellomlandsforbindelser oppstår fordi prisene som regel er forskjellige mellom to prisområder. Systemoperatørene i hver ende av kabelen (f.eks. norske Statnett og danske Energinet) deler inntektene likt, likegyldig om de importerer eller

---

² Art. 22 i 2009/72 Nettutvikling og beføyelser til å treffe investeringsbeslutninger. Beskriver reguleringsmyndighetens oppgaver og myndighet til å effektivere utbygging i tråd med planen.

eksporterer. Det er snakk om mange milliarder kroner på årsbasis. I 2021 var Statnetts andel omkring 4 milliarder. Normalen i tidligere år har vært rundt en milliard.

Artikkel 16 beskriver alminnelige prinsipper for håndtering av overbelastning (flaskehals):

- «2. Framgangsmåter for **begrensning av transaksjoner skal brukes bare i nødssituasjoner** der operatøren av overføringsnett må handle raskt og omfordeling eller motkjøp ikke er mulig. Slike framgangsmåter skal anvendes uten forskjellsbehandling.

Bortsett fra ved force majeure skal markedsdeltakere som er tildelt kapasitet, få godtgjøring for en eventuell begrensning av denne.

- **3. For de forbindelseslinjene og/eller overføringsnettene som har betydning for grensekryssende strømmer, skal størst mulig kapasitet stilles til markedsdeltakernes rådighet**, samtidig som det tas hensyn til sikkerhetsstandardene for nettdrift.»
- **6.** beskriver hva [flaskehalsinntektene](#) kan og skal brukes til.³

Statnett sier at kundene får lavere nettleie på grunn av eksporten og importen av strøm. I en pressemelding i september i fjor skrev de i en pressemelding: [Statnetts tariffer for 2022 holdes nede av handelsinntekter](#).

Hvis denne fremstillingen overfor et norsk publikum var sann, ville det være et brudd med forordningens krav. Bare en liten brøkdel av inntektene kan gå til å redusere/refundere nettleie, og det forutsetter at Statnett ikke er i stand til å bruke inntektene til nyinvesteringer og vedlikehold. Sjøl da måtte Statnett holde tilbake en del av inntektene på «sparekonto». Men utbyggingstakten er nå så stor at alle inntekter forsvinner i investeringsluket.

Dermed oppfyller Statnett kravet om inntektene skal gå til å betale for kabelinvesteringene og driften av kablene, men later samtidig som om kundene *egentlig* får flaskehalsrabatt.

«[Etter regelverket skal Statnett primært bruke flaskehalsinntektene til å opprettholde eller øke kapasiteten mellom Norge og nabolandene](#)», skrev reguleringsmyndighetene da de godkjente Statnetts bruk av inntektene fra kablene i 2020.⁴

---

⁴ Se også sak på NRK.no

<https://www.nrk.no/norge/utlendinger-far-halve-gevinsten-av-omstridt-stromeksport-1.15813458>

Om vedlegget til forordningen

Vedlegg 1 gir enda tydeligere instruksjoner.

Retningslinjer for forvaltning og tildeling av tilgjengelig overføringskapasitet i forbindelsesledninger mellom nasjonale nett

«1. Almennelige bestemmelser

- 1.1 Operatører av overføringsnett skal bestrebe seg på å godta alle kommersielle transaksjoner, **herunder slike som innebærer handel over landegrensene.**
- 1.2 Dersom det ikke foreligger noen overbelastning⁵, **skal tilgangen til forbindelsesledningen ikke begrenses.** Der det vanligvis ikke foreligger noen overbelastning, er det ikke nødvendig med en fast alminnelig framgangsmåte for tildeling av tilgang til en overføringstjeneste over landegrensene.
- 1.5 Metodene som fastsettes for håndtering av overbelastning, skal gi effektive økonomiske signaler til markedsdeltakerne og operatørene av overføringsnett, fremme konkurranse og være egnet for regional anvendelse og anvendelse i hele Fellesskapet.
- 1.6 Ved håndtering av overbelastning **skal det ikke gjøres noen forskjell på grunnlag av transaksjoner.**
- 1.7 Ved fastsettelse av de egnede nettområdene håndteringen av overbelastning skal anvendes i og mellom, skal operatørene av overføringsnett følge prinsippene om kostnadseffektivitet og minst mulig negative virkninger på det indre marked for elektrisk kraft. **Operatørene av overføringsnett skal ikke begrense samkjøringskapasiteten for å redusere overbelastningen i sitt eget kontrollområde**, unntatt av ovennevnte grunner og av hensyn til driftssikkerheten.

2. Metoder for håndtering av kapasitetsbegrensninger

- 2.1 Metodene for håndtering av overbelastning **skal være markedsbaserte for å fremme effektiv handel over landegrensene.** Med sikte på dette skal kapasiteten tildeles bare ved hjelp av eksplisitte (kapasitet) eller implisitte (kapasitet og energi) auksjoner. Begge metodene kan anvendes samtidig på samme forbindelsesledning. For handel flere ganger om dagen kan kontinuerlig handel anvendes.

---

⁵ Den offisielle norske oversettelsen bruker ordet «overbelastning» i stedet for kapasitetsbegrensning eller flaskehals.

- 2.4 For å fremme en effektiv konkurranse skal operatører av overføringsnett **øke graden av fast kapasitet mest mulig, idet det tas hensyn til forpliktelsene og rettighetene til de berørte operatørene og markedsdeltakerne.**
- 2.10 I prinsippet skal alle potensielle markedsdeltakere kunne delta i tildelingsprosessen uten begrensninger. **For å unngå å skape eller forverre problemer i forbindelse med en markedsdeltakers mulige utnyttelse av en dominerende stilling, kan den relevante regulerings- og/eller konkurransemyndighet, dersom det er hensiktsmessig, innføre allmenne begrensninger eller begrensninger for et enkelt selskap** som følge av at det har en dominerende stilling på markedet.
- 6.2 De nasjonale reguleringsmyndighetene skal åpent redegjøre for anvendelsen av inntekter fra tildelingen av samkjøringskapasitet.
- 6.3 Inntektene fra overbelastning skal deles mellom de berørte operatører av overføringsnett i **henhold til kriterier som de berørte operatører av overføringsnett er blitt enige om**, og som skal revideres av de respektive reguleringsmyndighetene.
- 6.5 Senest 31. juli hvert år skal reguleringsmyndighetene offentliggjøre en rapport som inneholder opplysninger om beløpet av de inntektene som er opptjent i tidsrommet på tolv måneder fram til 30. juni samme år, og om bruken av disse inntektene, sammen med en bekreftelse på at denne bruken er i samsvar med denne forordning og disse retningslinjer, og at de samlede inntektene fra overbelastning brukes til ett eller flere av de tre fastsatte formålene.
- 6.6 Bruk av inntekter fra overbelastning til investering for å opprettholde eller øke samkjøringskapasiteten **skal fortrinnsvis forbeholdes bestemte forhåndsdefinerte prosjekter** som bidrar til å avhjelpe disse foreliggende overbelastningene,» (Våre uthevinger)

Koblingen til elmarkedsdirektivet 72/2009

Det er en indre sammenheng mellom alle direktiver og forordninger i tredje energimarkedspakke (her ser vi bort fra gassdelen). Henvisningene til ACER og reguleringsmyndigheten (RME i Norge), er mange og gjensidige.

Artiklene 35 til 39 i [Elmarkedsdirektivet](#) beskriver Reguleringsmyndighetens uavhengige rolle og oppgaver inngående.

Reguleringsmyndighetens uavhengighet

Artikkel 35.4. sier: «Medlemsstatene skal **sikre reguleringsmyndigheten uavhengighet** og skal sikre at den utøver sin myndighet på en upartisk og åpen måte. For dette formål skal medlemsstatene sikre at reguleringsmyndigheten, når den utfører reguleringsoppgavene den er gitt i henhold til dette direktiv og relevant lovgivning,

- a) er juridisk atskilt og funksjonelt uavhengig av ethvert annet offentlig eller privat foretak,
- b) sikrer at dens ansatte og personer som har ledelsesansvar
  - i) opptrer uavhengig av enhver markedsinteresse, og
  - ii) **ikke søker eller mottar direkte instruksjoner fra noen regjering eller noe offentlig eller privat organ** i utførelsen av sine reguleringsoppgaver. Dette kravet er ikke til hinder for et nært samarbeid med andre relevante nasjonale myndigheter der det er aktuelt, eller for generelle politiske retningslinjer utstedt av en regjering og som ikke vedrører reguleringsmyndighetens myndighet og oppgaver i henhold til artikkel 37.»

I art. 36 er det slått fast at reguleringsmyndigheten i samarbeid med Byrådet skal

«c) fjerne restriksjoner på handel med elektrisk kraft medlemsstatene imellom, herunder utvikle hensiktsmessig kapasitet for overføring over landegrensene for å dekke etterspørselen og øke integrasjonen av nasjonale markeder som kan legge til rette for strømmer av elektrisk kraft i Fellesskapet,»

Artikkel 37 beskriver Reguleringsmyndighetens oppgaver og myndighet inngående.

A propos midlertidig subsidiering (strømpakker) er det verdt å notere seg følgende oppgave(r):

«f) forhindre **krysssubsidiering** mellom overførings-, distribusjons- og forsyningsvirksomhet, (...)

j) overvåke graden og effektiviteten av markedsåpning og konkurranse på grossist- og sluttbrukernivå, **herunder på kraftbørser, priser til privatkunder**, herunder ordninger for forskuddsbetaling, andel av kunder som bytter leverandør, andel av kunder som frakoples forsyningen, avgifter for og utførelse av vedlikeholdstjenester, klager fra privatkunder og eventuell vridning eller begrensning av konkurransen, herunder framlegging av alle relevante opplysninger, og legge alle relevante saker fram for konkurransemyndighetene, »

«4. Medlemsstatene skal sørge for at reguleringsmyndighetene gis myndighet til å utføre oppgavene omhandlet i nr. 1, 3 og 6 på en effektiv og rask måte. For dette formål skal reguleringsmyndigheten minst ha myndighet til å

- a) treffe beslutninger som er bindende for elektrisitetsforetak,
- b) foreta undersøkelser av elektrisitetsmarkedenes virkemåte og fastsette og innføre nødvendige og forholdsmessige tiltak for å fremme effektiv konkurranse og sikre at markedet virker tilfredsstillende.

Ved behov skal reguleringsmyndigheten også ha myndighet til å **samarbeide med den nasjonale konkurransemyndigheten og reguleringsmyndighetene for finansmarkedene** eller Kommisjonen dersom undersøkelsen gjelder konkurranselovgivningen,» (Våre uthevninger)

Landbasert kraftforsyning til sokkel og hybridkabler

Det er i EØS-tilpasningsteksten presisert at elmarkedsdirektivet «ikke får anvendelse for elektrisitetskabler og tilhørende anlegg på land som brukes til kraftforsyning til anlegg for produksjon av petroleum. Slike kabler («kraft fra land») er gjerne på høyt spenningsnivå, og strekker seg over lengre avstander. Direktivets bestemmelser er ikke skrevet med sikte på denne typen kraftforsyning. Bakgrunn for tilpasningen er å unngå eventuell tolkningstvil rundt eksempelvis klassifisering av slike kabler som transmisjon.»

Merk at strømvatnen mellom Norge og UK av september 2021⁶ har som formål å «legge til rette for hybride overføringsforbindelser, som kombinerer grensekryssende overføringsforbindelser og vindkraft til havs». (Art. 5 c))
Avtalen kan sies opp med 12 måneders varsel.

Mer om Reguleringsmyndigheten for Energi

Som det framgår ovenfor har reguleringsmyndigheten en rekke spesifikke og sentrale oppgaver. Slik beskriver den norske Reguleringsmyndigheten (RME) sine forpliktelser:

«RME sørger for at aktørene overholder regelverket som sikrer like konkurransevilkår i kraftmarkedet og et effektivt drevet strømmnett. Reguleringsmyndigheten for energi regulerer nettselskapene, som har monopol på utførelse av netjtjenester.

Reguleringsmyndigheten for energi regulerer nettselskapene økonomisk gjennom fastsettelse av årlige inntektsrammer som setter en øvre begrensing på hvor mye selskapene kan ta betalt for overføring av elektrisk kraft.

Reguleringsmyndigheten for energi regulerer også de fysiske kraftmarkedene og skal gjennom dette bidra til en sikker og effektiv omsetting av energi. Gjennom engrosmarkedet kan kraftprodusenter, kraftleverandører, større industriforetak og andre større aktører fritt kjøpe og selge kraft i konkurranse med tilsvarende aktører i markedet.»⁷

---

⁶ Avtale mellom Kongeriket Norge og Det Forente Kongerike Storbritannia og Nord-Irland om grensekryssende handel med elektrisitet og samarbeid om overføringsforbindelser. <https://www.regjeringen.no/contentassets/68f7cf55304a47eebdad5453c0fbc5b/avtale-mellom-kongerike-norge-og-det-forente-kongerike-storbritannia-og-nord-irland-om-samarbeid-innen-elektrisitet.pdf>

⁷ Hvem er Reguleringsmyndigheten for energi? NVE/RME sine nettsider, oppdatert pr. 8.12.2021.

For alle praktiske formål er det kort sagt RME som overvåker og kontrollerer hvordan kraftomsetninga i Norge foregår, og at dette skjer i henhold til EU-regelverket.

RME het tidligere Elmarkedstilsynet, men fikk et mer EU-klingende navn allerede 1. januar 2018, dvs. nesten tre måneder før Stortinget med alminnelig flertall vedtok norsk tilslutning til EUs tredje energimarkedspakke.

Om NVE eller Statnett mener det er feil å bygge ut nettet for kryptovaluta, skal klagen rettes til RME og RME avgjør. Og RME må godkjenne om Statnett kan bruke flaskehalsinntektene fra utenlandsforbindelsene til å sette ned nettleia. For RME er det de strenge føringene i forordning 2009/714 og ACERs vurdering som avgjør, ikke hva Statnett eller norske myndigheter måtte mene.

RME overstyrer politikk og forvaltning

De eneste som kan omgjøre et vedtak fra RME er Energiklagenemnda eller ACER. Energiklagenemnda er på samme måte som RME «uavhengig, og kan ikke instrueres om utøvelsen av tillagt myndighet eller disponeringen av tildelte budsjettmidler».

Det er umulig å styre det norske kraftmarkedet politisk så lenge RME ikke fratas denne suverent uavhengige rolla. I realiteten er det RME som styrer utenlandsk og innenlandsk kraftforsyning på vegne av et regelverk utformet i EU og på instruks fra et overnasjonalt forvaltningsorgan (ACER) og EU-kommisjonen.

Teknisk foregår dette ved en kreativ omgåelse av EØS-avtalens intensjon om at EU aldri skal ha lovgivende og direkte forvaltningsmessig myndighet overfor en EFTA-stat. Dette er gjort gjennom en konstruksjon der EØS-organet ESA kopierer vedtak fra EU og ACER og videresender dem til RME.

Artikkel 19 i forordning 2009/714 gir strenge føringer for RME:

«Når reguleringsmyndighetene utfører sine oppgaver, skal de sikre samsvar med denne forordning og retningslinjene vedtatt i henhold til artikkel 8. Ved behov skal reguleringsmyndighetene, for å nå målene i denne forordning, samarbeide med hverandre og med Kommisjonen og Byrået i samsvar med kapittel IX i direktiv 2009/72/EF.» Byrået refererer her til energibyrået ACER.

EFTA-bekymring i 2008

Allerede i 2008 var EFTA-statene bekymret for at en slik reguleringsmyndighet kunne bli en slags stat i staten. I sine kommentarer til framlegget til en tredje energimarkedspakke ba de tre EFTA-landa EU spesielt klargjøre hva som menes med at reguleringsmyndigheten «ikke skal søke eller motta direkte instruks fra noen regjering eller noe offentlig eller privat organ...».

EFTA-statene i EØS «bemerker at de fleste regulatorer opererer innenfor et rammeverk med en eller annen form for politikk, retningslinjer eller instruksjoner fra regjeringshold».⁸ Formuleringene ble imidlertid stående i rettsaktene under tredje energimarkedspakke som EU vedtok i 2009.

ESA stiller spørsmål ved uavhengigheten

RME har allerede demonstrert at organet opererer helt fristilt fra norske myndigheter. I forbindelse med Stortingets vedtak om å utsette innføring av en ny nettleietariff ved årsskiftet 2021/22, gjorde RME-sjefen det klart at nettselskapene slett ikke var forpliktet til å følge et stortingsvedtak som krevde utsettelse. «Det å utsette forskriftsendringen vil ikke bety et forbud om å gjennomføre det nettselskapene har planlagt å gjøre», [sa Tore Langset til nettstedet Europower](#) 11. desember 2021. Det er for øvrig RME som har utarbeidet den aktuelle forskriften, med utgangspunkt i en metodologi anbefalt av ACER.

Ikke desto mindre har EØS-tilsynet ESA satt spørsmålstegn ved om RME er tilstrekkelig uavhengig. Det er forståelig, ettersom norske myndigheter later til å ville kamouflere RMEs faktiske rolle.

RME framstår utad som en underavdeling av Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE). RME deler kontorbygg med NVE og har ikke engang egne nettsider. NVE-sjefen bidrar til å forsterke inntrykket gjennom å hevde at han også er sjef for RME, slik NVE-sjef Ketil Lund sa da han vitnet i ACER-søksmålet i Oslo tingrett seinhøsten 2021.⁹

ESA spør om dette gir RME den uavhengigheten RME er pålagt å ha, og om overføring av informasjon er innenfor avtalen. EØS-tilsynet vil ha svar når det gjelder informasjonsdeling med NVE, «etterforskningsmyndighet» og manglende speiling av EU-loverket.¹⁰

Tilhørende kommisjonsforordninger

Nye kommisjonsforordninger i medhold av Energipakke 3 og forordning 714/2009 ble vedtatt av Stortinget sommeren 2021.

I vårt [høringssvar av februar 2020](#) skreiv vi:

---

⁸ EEA EFTA Comments to the Commission's Proposal for the third energy market package (24.01.2008). <https://www.efta.int/media/documents/eea/eea-efta-comments/2008/24-01-08-comment-third-energy-market.pdf>

⁹ Se «Kortslutter kraftkontrollen» av Morten Harper, Klassekampen 6. november 2021. <https://neitileu.no/aktuelt/kortslutter-kraftkontrollen>

¹⁰ ESA stiller spørsmål om RMEs uavhengighet, EU/EØS-nytt 4. november 2020. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/EU-EOS-informasjon/EU-EOS-nytt/2020/eueos-nytt---4.-november-2020/esa-stiller-sporsmal-om-uavhengigheten-til-rme/>

«Nei til EU mener samarbeid over landegrensene fortsatt skal skje ved samarbeid mellom de ulike nettselskap på fritt grunnlag. At Norge ved Statnett faktisk kan bli nedstemt ved uenighet om flyt over utenlandskabler kan ikke godtas, heller ikke at det er ACER som bestemmer ved uenighet. Vi frykter at innføring av regionale sikkerhetskoordinatorer er første skritt på veien til å overføre forsyningssikkerhet fra nasjonale myndigheter.»

Detaljstyring i kommisjonsforordningene

Kommisjonsforordningene handler om [retningslinjer for kapasitetstildeling og håndtering av flaskehalsinntekter](#) (CACM), langsiktig kapasitetstildeling kalt FCA, Forward Capacity Allowance, om balansetjenester kalt EB, Electricity Balancing og om hvordan nettet skal fungere kalt SOGL, [System Operation Guidelines](#).

SOGL innfører en ny enhet som kalles regionale sikkerhetskoordinatorer. Forordningen sier at dette er første skritt på veien til en tettere regional styring.

ACER har allerede fattet en anbefaling om at minst 70% av mulig kapasitet skal avsettes til det langsiktige FCA-markedet. Samme krav er inntatt i EUs fjerde energimarkedspakke.

CACM-forordningens retningslinjer for kapasitetstildeling

CACM åpner for flere konkurrerende kraftbørser og styrer hvordan uenigheter mellom NEMO-er (kraftbørser) og systemoperatører (TOS) skal løses når de internt er uenige om vilkår og metoder for kraftflyten.

Som TSO kan Statnett bli overkjørt av andre nordeuropeiske systemoperatører. «I de regionale beslutningene består et kvalifisert flertall av TSOer som representerer minimum 72 prosent av medlemslandene som er berørt, og minst 65 prosent av befolkningen i den aktuelle regionen.» Det vises også til at ACER kan fatte vedtak ved uenighet.

Forordningen fastsetter budområder og tidsfrister, løpende beregning av tilgjengelig kapasitet, detaljerte retningslinjer for tildeling av kapasitet på tvers av budområder, regler og mekanismer for kjøp og motkjøp osv.

Forordningen pålegger TSO-ene som eier overføringsforbindelsen der flaskehalsinntektene oppstår å finne metoder for fordeling av disse inntektene. Priskoblingsalgoritmen som ligger i forordningen har som siktemål «å maksimere det økonomiske overskudd for den felles day-ahead-kobling i den priskoblede region for det påfølgende handelsdøgnet». (Art. 38 om målene for praisalgoritmen).

Gjennom sitt forslag til revidert CACM-forordning [vil ACER ha en enda mer detaljert metodologi for å realisere kapasitetsmålet](#).

Vedtaket om innlemming av disse kommisjonsforordningene i EØS-avtalen skjedde med henvisning til forordning 714/2009.

Island og Liechtenstein er begge unntatt CACM-forordningen i EØS-tilpasningsteksten.

Om kraftbørser

Energiloven eller EU-regelverket sier ikke eksplisitt at det *skal* opprettes egne kraftbørser, men klare formaninger i 714/2009 art. 12 om å *fremme* utviklinga av kraftbørser går vel nesten ut på det samme. Det ligger som en forutsetning at kraft skal omsettes på en **markeds plass**. I praksis er det kraftbørser som er NEMO¹¹-er i det overveldende flertallet av EU-land.¹²

Og det er RME som gir konsesjon til NEMO-er og børser.

«Uten konsesjon fra reguleringsmyndigheten kan ingen andre enn staten forestå organisering eller drift av markeds plass for omsetning av elektrisk energi. Reguleringsmyndigheten avgjør i tvilstilfelle om konsesjonsplikt foreligger.» ([Energiloven § 4-5](#) og [NEM-forskriften](#))

Departementet beskriver det slik:

«NVE v/RME skal utpeke markedsoperatører og kan fastsette eller godkjenne ytterligere vilkår for disse og for handel på slike markeds plasser. Det gjelder også for markedsoperatører utpekt i et annet EØS-land, som skal kunne tilby tjenestene sine i Norge. Departementets vurdering er at forslaget ikke vil ha store konsekvenser for NVEs virksomhet og organisering. CACM vil i større grad legge til rette for at flere kraftbørser kan operere i Norge, og er vurdert å medføre behov for endringer i energiloven § 4-5 om markeds plasskonsesjon.»¹³

I CACM ligger det implisitte krav om kraftbørs(er): «NEMOer skal fungere som kraftbørser i nasjonale eller regionale markeder og gjennomføre day-ahead- og intradagmarkeds kobling i samarbeid med TSOer (artikkel 7).» (EØS-notat)

Forordningen legger opp til **konkurransen mellom børser**, i motsetning til tidligere system der Nord Pool¹⁴ var eneste aktør med markeds plasskonsesjon for omsetning av kontrakter for fysiske kraftleveranser i Norden. Nord Pool har nå fått følge av EPEX Spot SE.

---

¹¹ NEMO = Nominated Electricity Market Operators, Oppnevnte operatører på strømmarkedet.

¹² ACER-oversikt over NEMO-er pr. 16.12.2021.

https://extranet.acer.europa.eu/en/Electricity/MARKET-CODES/CAPACITY-ALLOCATION-AND-CONGESTION-MANAGEMENT/Pub_Docs/NEMO%20list.pdf

¹³ EØS-notat 20.01.2020. t.ly/yfsn

¹⁴ Nord Pool eies i dag av den nederlandske børsen Euronext (66%) og TSO Holding (34%). Opprinnelig ble Nord Pool etablert av Statnett Marked og Svenska Kraftnät i 1996 etter liberalisering av energimarkedet i begge land. Nord Pool Spot ble i 2001 skilt ut som eget selskap og den resterende virksomheten solgt til den finansielle kraftbørsen Nasdaq OMX Commodities AS (Nasdaq OMX) hvor kraft omsettes som «finansielle produkter». Nord Pool er kraftbørsen for fysisk krafthandel i Norden og Baltikum.

Konklusjoner og forslag

Store deler av dette samlede regelverket knytta til Grensehandelsforordningen skal kontrolleres og håndheves av Reguleringsmyndigheten for Energi (RME), med eller uten anbefalinger eller vedtak fra ACER.

Vedlegget til forordningen gjør det klart at det er forbudt å begrense tilgangen til og kapasiteten i overføringskablene, utover begrensninger som ligger i flaskehalsene (samt rene sikkerhetshensyn). Det er forbudt å prioritere overføringskapasitet i eget område. Handelen skal være markedsbasert og ikke diskriminere noen aktører. RME har overoppsynet med regelverket. (Om vedlegget til forordningen)

Elmarkedsdirektivet spesifiserer reguleringsmyndighetens oppgaver og kravet til uavhengighet. Artikkel 35 krever at «reguleringsmyndigheten kan treffe selvstendige beslutninger uavhengig av noe politisk organ». Alle oppgavene og forpliktelsene som er pålagt RME gjennom forordning 714/2009 m/vedlegg betyr at nasjonal politisk styring opphører.

Hva Norge kunne gjøre

Norges prinsipielle syn må være at elektrisitet ikke er å betrakte som en fritt omsettelig vare eller tjeneste.

Spesielt vannkrafta er en nasjonal ressurs som tilbys innbyggere og næringsliv som en samfunnsmessig ytelse med et beskjedent påslag på kostprisen. Overskytende kraft vil som tidligere tilbys våre nærmeste handelspartnere i form av langsiktige avtaler, som volumbytte eller på rent kommersielle vilkår.

Norske lovtekster slår fast at «overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte» (Energiloven) og at «Landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten» ([Vannfallrettighetsloven](#)). Ikke desto mindre har tidligere regjeringer foretatt endringer i deler av Energiloven som er i strid med lovens overordna intensjon. Et fritt kraftmarked har også vist seg å ha miljømessige konsekvenser på grunn av store og uforutsigbare endringer i vannstand og vannføring som kan være i strid med [Vannressursloven](#).

Prinsipielt og langsiktig:

- Elektrisitetsforsyning er grunnleggende infrastruktur. Det norske synet bør være at innenlandsk disponering av norsk vannkraft og strømforsyning er en offentlig *ytelse* (verken en vare eller en tjeneste), og dermed konkurransereglene i EØS-avtalen uvedkommende.

- På dette grunnlag vil Norge fjerne noen eller alle henvisninger til EP3 i sin interne lovgivning på energiområdet, slik EØS-avtalens [art. 97](#) åpner for. Dette stadfestes i EØS-komiteen.
- Norge vil fortsette å dele overskuddskraft gjennom eksisterende mellomlandsforbindelser. Vilklårene for dette er gjenstand for reforhandling eller i form av nye bilaterale avtaler. Norge ønsker å prioritere nordiske naboland med slik overskuddskraft. Hvorvidt kraftutvekslingen av et stipulert årsvolum av overskuddskraft skal skje på markedsvilkår eller gjennom volumbytte, er åpent for forhandlinger.
- Energivedlegget (vedlegg IV) i EØS-avtalen må tilpasses i tråd med dette.

Kortsiktige tiltak:

- For på kort sikt å gjenvinne nasjonal kontroll og direkte styring med RME, må Norge som et minimum suspendere artiklene 35 til 39 i Elmarkedsdirektivet 72/2009 og endre Energiloven tilsvarende, f.eks. slik:
«Reguleringsmyndigheten er en integrert del av norsk energiforvaltning og direkte underlagt de(t) relevante departement(er). Reguleringsmyndigheten skal overvåke at grensekryssende krafthandel ikke påfører allmenne nasjonale interesser skade i form av ustabile og urimelige priser, og skal om nødvendig intervensjon direkte i engrosmarkedet for å forhindre dette.»
- Staten organiserer en egen omsetningsentral for elektrisk energi i regi av Statnett utenom kraftbørsen. Det er hjemmel for dette i eksisterende Energilov, uavhengig av RME, jf. Energiloven § 4-1 (*Omsetningskonsesjon*). Statkraft og kommunalt eide kraftverk er forpliktet til å stille 90 prosent av produksjonen som ikke er omfattet av langsiktige kontrakter til rådighet for den statlige omsetningsentralen til en forhåndsbestemt (lav) pris. Statnett sørger for distribusjon via nettselskapene.
- Statnett og Statkraft skal ikke ha maksimal fortjeneste som formål, selskapsstruktur og formålsparagrafer endres om nødvendig i tråd med dette.
- Overskytende kraft omsettes eller utveksles på tidligere eller nye omforente vilkår.
- Hvis det er urealistisk å eliminere kraftbørsens rolle, er muligheten for at Statnett kjøper tilbake NordPool fra Euronext, noe å undersøke. Lovligheten ved intensjonsavtalen Statnett inngikk med Nasdaq i 2008 bør likeledes undersøkes. Omtalt i Stortingsmelding [Meld. St. 13 \(2010 – 2011\) Aktivt eierskap](#) 6.4.20.
- Det innføres øyeblikkelig lovforbud mot salg av andeler i nettselskaper til private og utenlandske aktører.¹⁵
- Forordning 714/2009 med vedlegg og tilhørende Kommisjonsforordninger må primært forhandles ut av EØS-avtalen, sekundært at Norge – med eventuell støtte fra Island – krever en EØS-tilpasning der forordningen omskrives til en ikke-bindende anbefaling.

---

¹⁵ Flere store nettselskaper melder om dårlig likviditet og kan fristes til å selge seg helt eller delvis til f.eks. verdipapirfond o.l.

- Dette kan teoretisk gjøres ved å reforhandle EØS-tilpasningsteksten med henvisning til avtalens artikler 97 eller 102: «EØS-komiteen skal særlig bestrebe seg på å finne frem til en gjensidig godtagbar løsning dersom det oppstår et alvorlig problem på et område som i EFTA-statene hører inn under den lovgivende myndighets kompetanse.»
- *ACER-forordningen (713/2009) gjenstår enn så lenge. Men med et politisk styrt RME som ikke lenger er pliktig til å håndheve 714/2009 med vedlegg og retningslinjer fra Kommisjonen, mister 713/2009 mye av sin kraft. («Søsterforordningen» 715/2009 for gassektoren blir uberørt og følgelig ACER-regulert. Dette har foreløpig liten betydning for Norge med ubetydelig nedstrømsaktivitet.)*

Hastetiltak for å gjenopprette nasjonal kontroll:

- Norge påberoper seg EØS-avtalens art. 112¹⁶ (beskyttelsesklausulen) for å sette forpliktelsene som følger av 714/2009 m.v. midlertidig ut av kraft.
- Reguleringsmyndigheten for Energi settes midlertidig under administrasjon fra OED.
- Norge varsler EØS-komiteen om at CACM-forordningens retningslinjer for kapasitetstildeling må ut av EØS-avtalen, da Island og Liechtenstein allerede har unntak og forordningen forårsaker kaos på det norske strømmarkedet.
- Konesjonsvilkårene for kablene til UK og Tyskland kan etter vanlige forvaltningsmessige regler omgjøres når forutsetningene for vedtaket endrer seg vesentlig.¹⁷ OED reviderer vilkårene.
- Statnett tar initiativ til at primærretning i kablene Nord Link og NSL snus eller balanseres slik at maksimal eksport er halvparten av kabelkapasiteten eller mindre. *Dette er allerede gjort i avtale mellom Statnett og danske Energinet.*
- Artikkel 4 i strømvavtalen med Storbritannia¹⁸ om effektiv bruk av overføringsforbindelser innen elektrisitet må reforhandles og presiseres.
- Bilaterale [strømvavtaler med Storbritannia](#) og [felleserklæringen om leveringsgarantier med et utvalg europeiske land](#)¹⁹ reforhandles, presiseres eller sies opp. *Den nevnte felleserklæringen skaper for ordens skyld ikke rettslig bindende forpliktelser.*
- Såkalte hybridkabler, som er et nyord for utenlandskabler, skrinlegges.
- RME, Konkurransetilsynet og/eller Finanstilsynet pålegges å ilegge kraftprodusentene bøter når de holder tilbake vann utelukkende for å holde det norske prisnivået høyt,

¹⁶ «1. Dersom alvorlige økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige vanskeligheter som kan vedvare, er i ferd med å oppstå i en sektor eller innen et distrikt, kan en avtalepart ensidig treffe egnede tiltak på de vilkår og etter den fremgangsmåte som er fastsatt i artikkel 113.»

<https://lovdata.no/lov/1992-11-27-109/eosl/a112>

¹⁷ Dette er uttrykkelig presisert i konsesjonsvilkårene gitt Statnett 13.10.2014: «Konsesjon for tilrettelegging av kraftutveksling med Storbritannia».

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer_2/utenlandskabler/vedtak_om_utenlandskonsesjon_storbritannia.pdf?id=2291935

¹⁸ Jf. Avtale om grensekryssende handel med elektrisitet og samarbeid om overføringsforbindelser t.ly/ObWG

¹⁹ Joint Declaration for Regional Cooperation on Security of Electricity Supply in the Framework of the Internal Energy Market (2015). Lenke: t.ly/zng7

og dermed manipulerer markedet. (*Dette forekommer hyppig ved import av vindkraft fra kontinentet.*)

Andre aktuelle nasjonale tiltak til vurdering

- Makspris på engrosleddet +/- kr 0,50
- Børshandel suspenderes automatisk i 24 timer når neste dags bud (*day ahead*) overstiger eks. 70 ø/kWh. Prisvariasjoner som overstiger 50 prosent samme dag, utløser automatisk handelsstopp på markedsplassen. Leveringsplikt til dagens laveste timepris består.
- Topprissystem for husholdninger innføres²⁰
- Høyeste pris ved forbruk over et fastsatt nivå kan ligge rundt 70 ø/kWh inkludert avgifter, uten moms.
- Mva-fritak for privatkunder over hele landet vurderes innført (Nord-Norge har i dag unntak).

*Jan R. Steinholt, politisk rådgiver i Nei til EU.
2. februar 2022.*

Dette notatet står for forfatterens egen regning.

---

²⁰ Kan f.eks. være en månedlig fastpris med tillegg når effektbruk (overforbruk) overstiger 5 kW. (5 000 W tilsvarer omtrent effekten av tre panelovner og tørketrommel som brukes samtidig.)